

Trestní právo (hmotné a procesní) v evropském prostředí

přednáška 10

prof. JUDr. V. Kratochvíl

I.

Trestní právo hmotné a trestní právo
procesní - **odvětví vnitrostátního práva**

ČR

jejich vztah

- **vnitrostátní (národní) právo:**
  - právo tvořené státem, státním suverénem (jeho zákonodárným orgánem), platné:
    - **na jeho území pro jeho občany a obyvatele, jakož *i pro cizince*;**
      - **např.** dopravní nehoda Rakušana způsobená jím v Mikulově, s následky na životě jiného... (trestní odpovědnost podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. /TrZ/, místní působnost § 4 odst. 1 – z. teritoriality)
    - **mimo jeho území *i pro jeho občany a obyvatele*;**
      - **např.** dopravní nehoda Čecha způsobená jím ve Vídni, s následky na životě jiného... (trestní odpovědnost podle § 6 TrZ - z. personality aktivní)
    - podle předmětu právní úpravy se vnitrostátní právo diferencuje na ***právní odvětví***:
      - p. ústavní, správní, finanční, občanské, obchodní, rodinné, trestní aj.
    - podle metody právní úpravy na ***právo***:
      - **veřejné** (princip *subordinace* subjektu právního vztahu jinému subjektu tohoto vztahu: občan vůči státu); např. ústavní, správní, trestní ...
      - **soukromé** (princip *ekvivalence* subjektů); např. právo občanské ...
    - právo obsažené v **zákonech** a jiných obecně závazných normativních právních aktech; Ústava, Listina základních práv a svobod, občanský zákoník, trestní zákon (§ 110 TrZ), trestní řád, přestupkový zákon aj.

- *Trestní právo **hmotné** (TPH) v objektivním smyslu:*
- odvětví veřejného práva ČR
  - chrání vybrané individuální a společenské zájmy a vztahy před společensky nejvíce škodlivými útoky fyzických osob na ně, tj. před *trestnými činy a proviněními*;
  - systém právních norem regulujících:
    - vznik, změnu a zánik ochranných *trestněprávních* vztahů mezi *pachatelem* (subjektem) trestného činu, provinění a *státem* (TPHVzt)
    - SubjektTČ===(obsah: pr.+pov.)===ObjektTČ===(obsah: pr.+pov.)===STÁT
      - např. vznik – spácháním TČ; zánik – promlčením trestnosti činu, trestu ...
    - vymezuje *základy trestní odpovědnosti*, tedy *trestný čin a provinění*, a *právní následky* základů trestní odpovědnosti (tj. trestných činů a provinění), tj. *trestní sankce* (tresty, ochranná opatření a opatření);
- *Trestní právo **hmotné** v subjektivním smyslu* (viz obsah TPHVztahů)
  - trestním zákonem daná míra možností jednání subjektů trestněprávního vztahu
  - tj. pachatele trestného činu a státu
    - pachatelovo právo na spravedlivou trestní sankci ...
    - právo (i povinnost) státu vyžadovat po pachateli podrobení se této sankci ...

- *Trestní právo procesní* (TPP) v objektivním smyslu
- odvětví veřejného práva ČR
  - upravující trestní řízení, za účelem ochrany vybraných individuálních a společenských zájmů a vztahů před společensky nejvíce škodlivými útoky fyzických osob na ně, tj. trestnými činy a proviněními;
  - systém právních norem regulujících vznik, změnu a zánik ochranných *trestněprocesních* vztahů mezi osobou proti níž se vede trestní řízení (obviněným z trestného činu) a orgánem činným v trestním řízení (TPPVzt)
    - Obviněný===(obsah: pr.+pov.)===SKUTEK===(obsah:pr.+pov.)===OČTŘ
      - např. vznik - § 160/1, 2 tr. ř. („sdělení“ obvinění); zánik - § 226/a tr. ř. (zproštění obžaloby);
- *Trestní právo procesní* v subjektivním smyslu (viz obsah TPPVztahů)
  - trestním řádem daná míra možností jednání subjektů trestněprocesního vztahu
  - např. obviněného z trestného činu a příslušného orgánu činného v trestním řízení
    - procesní práva obviněného, např. na spravedlivý proces ... § 33 tr. ř.
    - práva (i povinnosti) orgánů činných v trestním řízení vůči obviněnému, sledující naplnění účelu trestního řízení (§ 1, § 2/5 tr. ř.);

- **Vztahy:**
- TPH a TPP jsou dvě **relativně samostatná** právní odvětví
  - např. trestní řízení skončené zprošťujícím rozsudkem, protože skutek se nestal, tedy ani trestný čin, proběhlo bez toho, že by tu byl od počátku hmotněprávní důvod – spáchaný TČ – TPP reálně fungující bez TPH ekvivalentu;
  - např. spáchaný trestný čin, jehož pachatele by bylo možno odsoudit, nikdy nevyšel najevo – TPH virtuálně fungující bez TPP ekvivalentu;
- TPH a TPP jsou zároveň úzce propojena - „**spojité nádoby**“ - jedno bez druhého by jen obtížně obhájilo svoji reálnou existenci
  - trestný čin, provinění lze jako takové právně „diagnostikovat“ a jejich pachatele za ně postihnout trestem, trestním opatřením jen cestou trestního řízení, nikoliv cestou bezprostřední aplikace TPH (svépomocí); na rozdíl např. od občanského práva ...
- vzdor své relativní samostatnosti, nezávislosti jednoho na druhém nemůže reálně TPH fungovat bez TPP a naopak

II.

Mezinárodní právo **veřejné** a mezinárodní
právo **trestní**

- **Mezinárodní právo *veřejné* (MPV):**
  - mezinárodní právo **veřejné** vzniká *dohodou* více států:
    - zajišťuje mírovou existenci a plynulý vývoj ***mezinárodního společenství***
    - právo obsažené především v **mezinárodních smlouvách** (bilaterálních, multilaterálních);
    - nutno od něj **odlišovat** mezinárodní právo **soukromé** (MPS), coby součást **vnitrostátního** práva;
      - obsahuje především tzv. ***kolizní právní normy*** upravující hlediska platná pro výběr právního řádu, podle kterého se bude řídit určitý vztah s ***mezinárodním prvkem*** ...
      - dále obsahuje právní normy upravující ***osobní a majetkové postavení cizinců*** ...
      - řeší vztahy práva vnitrostátního a jiných zahraničních (vnitrostátních) právních řádů;
        - **např.** českého a rakouského rodinného práva v případě uzavírání manželství ...
      - právo obsažené v **zák. č. 97/1963 Sb.**, o mezinárodním právu soukromém a procesním, v **zák. č. 326/1999 Sb.**, azylový zákon

- **Mezinárodní právo *trestní*** (MPT):
- dopadá na trestání fyzických osob - **jednotlivců**, kteří spáchali činy, jejichž postih vyžaduje mezinárodní spolupráci ...
  - **rozlišuje se**:
    - MPT smluvní povahy založené na ***nepřímém*** donucení potenciálních pachatelů;
    - vyžaduje ***harmonizaci*** vnitrostátních trestních zákonodárství:
      - zavazuje smluvní státy ke stanovení **trestnosti** určitých činů ve vnitrostátním právu (***kriminalizace***) a
      - k vytvoření právních předpokladů pro jejich **postih** podle něj (***jurisdikce***), popř. k umožnění **extradice** a dalších forem právní pomoci mezi státy;
      - **např.** mezinárodní „Úmluvy o bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku“ ze 70. let XX. st. a §§ 290 – 292 TrZ, nebo dohody o právní pomoci ve věcech trestních, kupř. „Evropská úmluva o vydávání č. 549/1992 a její dva Dodatkové protokoly...“ aj.
    - MPT založené na ***přímém*** donucení pachatelů:
      - **trestnost** jejich činů plyne ***přímo*** z pravidel obecného mezinárodního práva (MP), **bez ohledu na to, zda jde zároveň o trestný čin podle vnitrostátního práva každého státu;**
      - ***zločiny podle MP***, spáchané jednotlivci jednajícími v úředním postavení či se souhlasem státu (***individuální trestní odpovědnost***), postihované ***vnitrostátními*** soudy nebo ***mezinárodními*** trestními soudy (***ad hoc***, nebo ***stálým***; viz kupř. **Statut stálého Mezinárodního trestního soudu (1998)** – zločiny genocidia, proti lidskosti, válečné zločiny ...)
- ***Vztahy:***
- **MPT je součástí MPV** (mezinárodního práva veřejného);

III.

Trestní právo **mezinárodní** (hmotné a
procesní)

ve vztahu k mezinárodnímu právu
trestnímu

- *Trestní právo **mezinárodní** (TPM):*
- trestní právo mezinárodní je tvořeno právními normami vnitrostátního práva, dopadajícími na kriminalitu s *mezinárodním prvkem*, z aspektu hmotného a procesního práva
- rozlišuje se:

*Trestní právo mezinárodní **hmotné:***

- normy upravující jednostranně především prostorovou (místní) působnost trestních zákonů států vzhledem k zahraničí; dále též kriminalizující určité typy činů jako trestných v souladu s MP závazky státu (viz výše harmonizace)
  - např. §§ 4 – 8 TrZ (zásady teritoriality, registrace, aktivní personality, ochrany, univerzality), viz též §§ 9 – 10 TrZ; příklady viz shora ... Mikulov ... Vídeň
  - např. §§ 290 – 292, §§ 262 – 267 TrZ

*Trestní právo mezinárodní **procesní**:*

- normy upravující subsidiárně (§ 375 tr. ř.) mezinárodní právní pomoc v trestních věcech
  - hlava XXV. tr. ř. (Právní styk s cizinou) ve znění z. č. 539/2004, 457/2008 - „euronovely“ zavádějící vedle tradičních institutů (extradice, dožádání) i nové „evropskoprávní“:
  - evropský zatýkací rozkaz ...
  - přeshraniční pronásledování, sledování, odposlech
  - společný vyšetřovací tým, dočasné předání ... aj.
  - připravován je *samostatný* zákon o právním styku s cizinou ve věcech trestních

*Mezinárodní právo **trestní**: viz výše*

- **Vztahy:**
- mezi TPM a MPT jsou stejné, jako vztahy mezi **vnitrostátním** právem trestním (hmotným a procesním) a **mezinárodním** právem veřejným, navíc obohacené o prvek mezinárodní
- vztah vnitrostátního práva trestního (hmotného a procesního) a mezinárodního práva veřejného řeší:
  - **čl. 10 Ústavy ČR**
    - „Vyhlášené mezinárodní smlouvy (MS), k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu (ČR); stanoví-li MS něco jiného než zákon, použije se MS.“
    - jde o **monistické** pojetí vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva, s **primátem mezinárodního práva** projevující se v:
      - **aplikační přednosti** MS před vnitrostátním zákonem, stanoví-li tato MS něco jiného než zákon, aniž by byla dotčena platnost tohoto zákona;
        - např. v trestním řízení nelze trestní stíhání zahajovat, nebo zahájené trestní stíhání je nutno zastavit, vede-li se pro skutek, za který již byl obviněný postížen jako za přešupek, aniž bylo toto pravomocné rozhodnutí o přešupku zrušeno; § 11 odst. 1 písm. j) tr. ř., čl. 10 Ústavy ČR a **přímá aplikace** čl. 4 Dodatkového protokolu č. 7 k Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách, protože trestní řád povinnost v těchto případech trestně nestíhat nestanoví obligatorně, na rozdíl od citovaného Protokolu („...který tak stanoví něco jiného) – **zásada ne bis in idem** (nikoli dvakrát v téže věci);
      - vyhlášené ... atd. mezinárodní smlouvy **nejsou pramenem vnitrostátního práva**, ale jen **součástí** právního řádu ČR;
      - nadále **zůstávají pramenem mezinárodního práva** a jako takové podléhají zvláštnostem jejich výkladu (viz Vídeňská úmluva o mezinárodním právu smluvním, §§ 31 – 33, č. 15/1998 Sb. z.);

IV.

Evropské **právo** (komunitární a unijní)
PŘED

Lisabonskou reformní smlouvou (LRS)
ve vztahu k vnitrostátnímu právu

- **Evropské právo:**

- neboli právo *Evropské unie (trojpilířové architektury)*, jako specifický, svébytný jev **odlišený a odlišný** od národního práva členských států, jakož i od právních aktů jiných evropských integračních seskupení; např. Rady Evropy, a odlišný od mezinárodního práva (veřejného);
- tzv. **„třetí druh práva“**, na rozdíl od práva národního a mezinárodního
  - jemuž členské státy EU přizpůsobují své vnitrostátní právo;
  - bylo prostředkem harmonizace práva na úrovni ES – členské státy (vertikála), dále na úrovni EU – členské státy (horizontála), jakož i mezi členskými státy navzájem (horizontála)
  - rozlišovalo se:
    - evropské **komunitární** právo:
      - **I. pilíř Smlouvy o ES** – společný trh, hospodářská a měnová unie, mělo *nadnárodní*, nadstátní, supranacionální povahu;
    - evropské **unijní** právo:
      - **II. pilíř Smlouvy o EU** – společná zahraniční a bezpečnostní politika,
      - **III. pilíř Smlouvy o EU** – policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, mělo *mezinárodní*, mezivládní charakter;

- **Vztahy:**
- evropské právo **komunitární** je kategorií zcela svébytnou (*sui generis*);
- evropské právo **unijní** mělo blízko ke klasickému *mezinárodnímu právu veřejnému*;
- jejich vzájemný vztah byl „vztahem“ svým způsobem „**míjejících**“ se kategorií co do jejich **cílů** (tj. politik, k nimž směřují: I., + II., III. pilíř) a **metod** jejich naplňování, **při patrné tendenci k posilování komunitární povahy evropského práva jako celku:**
  - „de lege lata“ (viz rozh. Evropského soudního dvora /ESD/ z 13. 9. 2005, C-176/03, o zrušení rámcového rozhodnutí Rady EU č. 2003/80/SVV ze dne 27. 1. 2003, o trestněprávní ochraně životního prostředí, s tím, že danou otázku má upravit směrnice – tj. právní akt I. pilíře Smlouvy o ES; dále viz rámcové rozhodnutí Rady EU 2005/667/SVV zrušené ESD a směrnicí EP a Rady EU 2005/35/ES – obojí se týkající ochrany životního prostředí před znečišťováním z lodí ...)
  - „de lege ferenda“ (*Evropská ústavní smlouva – 2004/2005 /SÚE/ – čl. I-6 /primát unijního práva před právem členských států/ a zamýšlené budoucí zrušení trojpilířové architektury EU; Lisabonská reformní smlouva – 2007/2008 /2009, krácející „ve šlépějích“ SUE*)
- **vnitrostátní** právo a **evropské** právo:
  - jejich vztah se odvíjel od toho, zda šlo o poměr vnitrostátního práva a **komunitárního** práva, nebo o poměr vnitrostátního práva a **unijního** práva;
  - v **prvém** případě:
    - díky supranacionalitě (některých právních aktů I. pilíře) a jeho přednosti (primátu) před vnitrostátním právem bylo komunitární právo přímo aplikovatelné v členském státě;
      - viz *nařízení* podle čl. 249 Smlouvy o ES
  - v **druhém** případě:
    - právní akty II. a zejm. III. pilíře, postrádající supranacionalitu ..., nemají přímý účinek v členském státě;
      - viz *rámcová rozhodnutí* III. pilíře podle čl. 34/2, b) Smlouvy o EU

V.

Evropské **právo** (komunitární a unijní)

PO

Lisabonské reformní smlouvě

ve vztahu k vnitrostátnímu právu

- **Vznik a krátká historie Lisabonské reformní smlouvy (Smluv)**
- Evropská rada - zasedání 21. a 22. 6. 2007 - dohoda na svolání mezivládní konference s cílem vypracovat smlouvu, kterou se pozmění stávající Smlouvy (SEU a SES) za účelem posílení efektivity a demokratické legitimacy rozšířené Unie, jakož i soudržnosti její vnější činnosti;
- mezivládní konference pracovala v souladu s podrobně vymezeným mandátem, schváleným Evropskou radou;
- Portugalsko jako předsednická země zahájilo mezivládní konferenci 23. 7. 2007;
- práce na úpravě SEU a SES v podobě Lisabonské reformní smlouvy měly zároveň zohlednit závěry mezivládní konference z června roku 2004, na níž byl s malými změnami přijat text dnes již „mrtvé“ Smlouvy o Ústavě pro Evropu;
- mezivládní konference měla za úkol dokončit svou práci nejpozději do 31. 12. 2007, měl-li být dostatek času na ratifikační proces, jemuž by se měla podrobit výsledná, tj. Lisabonská reformní smlouva ještě před volbami do Evropského parlamentu v roce 2009;

- V druhé polovině roku 2009 byl aktuální stav procesu ratifikace *Lisabonské reformní smlouvy*, která vzešla ze shora naznačených zdrojů a jednání, následující:
  - Před ratifikací stálo *Irsko*, *Německo* a *Česká republika*.
  - **Irové** šli znovu k hlasovacím urnám 2. 10. 2009, což bylo oficiální datum druhého irského referenda o *Lisabonské reformní smlouvě*. Irská vláda navíc zveřejnila Bílou knihu, ve které vysvětlila, jaké změny ve fungování EU Smlouva přinese a jaké právně závazné záruky a garance si Irsko zajistilo. Tento dokument měl občanům Irska Smlouvu objasnit a pomoci jim lépe ji pochopit. Irské referendum Smlouvu přijalo.
  - V **Německu** *Lisabonskou reformní smlouvu* posoudil Ústavní soud a potvrdil její slučitelnost s německou ústavou. Soud také prohlásil, že poslední krok ratifikace je třeba odložit, dokud nebude přijat doprovodný německý zákon o právu parlamentu na spoluúčast. O tomto zákonu se mělo jednat a hlasovat v obou komorách německého parlamentu na podzim roku 2009.
  - V **České republice**, dne 18. 2. 2009 vyslovila Poslanecká sněmovna poměrem hlasů 125 pro, 61 proti souhlas s ratifikací *Lisabonské reformní smlouvy*. V květnu, 6. 5. 2009, vyslovil souhlas s touto smlouvou i Senát poměrem hlasů 54 pro, 20 proti. Svůj podpis pod *Lisabonskou reformní smlouvu* zvažoval prezident republiky, vyčkáváje osudu jeho „opt-outu“ k LZPEU.
  - Po tomto podpisu se stala Lisabonská reformní smlouva právně platnou dnem **1. 12. 2009**, stejně jako Listina základních práv EU.
-

- **Podstata některých změn zaváděných LRS**
- zmíněný mandát, schválený Evropskou radou, jenž měl být výhradním základem a rámcem jednání „červencové“ mezivládní konference, zahrnuje následující změny Smluv (SEU a SES), které však v podobě samotné LRS z podstatné části přebírají dosavadní obsah SÚE:
  - dosavadní **ústavní koncepce** (ve smyslu SÚE), spočívající ve zrušení všech stávajících, zejm. zakládajících smluv a jejich nahrazení jediným textem nazvaným „Ústava“ (SÚE), **se opouští**;
  - LRSmlouvou změněná SEU podrží dosavadní název („LRSEU“), toutéž smlouvou reformovaná SES bude nazvána *Smlouvou o fungování Unie* („SFU“) / Smlouvou o fungování Evropské unie („SFEU“);
  - obě reformované smlouvy budou smlouvami, na nichž je založena **EU**, která bude mít **jednotnou právní subjektivitu**, **EU nahradí Společenství** a bude jeho **nástupkyní**;
    - „Konference potvrzuje, že skutečnost, že Evropská unie má právní subjektivitu, Unii v žádném případě neopravňuje k přijímání právních předpisů nebo k jednání v oblastech mimo pravomoci, které byly Unii svěřeny členskými státy ve Smlouvách.“
  - LRSEU a SFU **nebudou mít ústavní charakter**, nebude používán výraz „ústava“, vypouštějí se termíny „zákon“, „rámcový zákon“, naopak se zachovají stávající názvy **„nařízení“**, **„směrnice“** a **„rozhodnutí“**;
  - stran *přednosti* práva EU před právem členských zemí bude s odkazem na dosavadní judikaturu Soudního dvora ES přijato prohlášení:
    - „Konference připomíná, že v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora Evropské unie mají Smlouvy a právo přijímané Unii na základě Smluv **přednost** před právem členských států, za podmínek stanovených touto judikaturou.“

- změny stávajících SEU a SES se kromě jiného týkají:
  - postavení **Listiny základních práv EU**, jejíž znění do těchto smluv **nebude** zahrnuto, plyne z prohlášení:
  - *Listina, jež je právně závazná, potvrzuje základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a práva vyplývající z ústavních tradic společných členským státům.*
  - *Listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly vymezené Smlouvami.“*
- bude zvlášť stanovena právně závazná hodnota - status a oblast působnosti této Listiny;
  - Unie konstatuje svůj závazek **uznat** práva, svobody a zásady obsažené v Listině a závazek **přistoupit** k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.
  - přistoupení EU k EÚLPZS má garantovat jednotlivci právo individuální stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva proti aktům orgánů Unie.
  - Unie **poskytuje** svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, při respektování základních práv a různých právních systémů a tradic členských států.

- změny se dále týkají mechanismu **v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech**, který členskými státy nově umožní pokračovat v další práci na určitém (právním) aktu, zatímco jiným umožní se na tom nadále neúčastnit:
  - *Pokud se člen Rady domnívá, že by se návrh směrnice podle [čl. III-271 odst. 2, čl. III-271 odst.1 nebo 2, dotkl základních aspektů jeho systému trestního soudnictví, může požádat, aby se záležitost zabývala Evropská rada. V takovém případě se řádný legislativní postup pozastaví. Po projednání, a pokud bylo dosaženo konsensu, Evropská rada do čtyř měsíců od tohoto pozastavení vrátí návrh zpět Radě, která ukončí pozastavení řádného legislativního postupu. V případě, že nedojde k dohodě, a pokud si alespoň **devět** členských států přeje navázat **posílenou spoluprací** na základě dotčeného návrhu směrnice, oznámí to ve stejné časové lhůtě Evropskému parlamentu, Radě a Komisi. V takovém případě se povolení k **zavedení posílené spolupráce** podle [čl. I-44 odst. 2 a čl. III-419 odst. 1] považuje za udělené a použije se ustanovení o posílené spolupráci.*
- v rámci základních zásad týkajících se pravomocí bude stanoveno, že Unie jedná pouze v mezích **pravomocí svěřených** jí v LRSEU a SFU členskými státy;
- v rámci ustanovení o demokratických zásadách se zavede **posílený kontrolní mechanismus subsidiarity**.
- proti trestným činům poškozujícím nebo ohrožujícím finanční zájmy Unie může Rada nařízením vytvořit z Eurojustu **Úřad evropského veřejného žalobce**.

- **Vztahy:**
- rozdíly mezi dosavadním evropským právem komunitárním jako kategorií zcela *svébytnou (sui generis)* a evropským právem unijním obojí spojeným s trojpilířovou architekturou ES/EU se v důsledku jejího zrušení LRS **stírají ve prospěch komunitarizačních tendencí;**
  - (*Evropská ústavní smlouva – 2004/2005 /SÚE/ – čl. I-6 /primát unijního práva před právem členských států/ a zamýšlené budoucí zrušení trojpilířové architektury EU; Lisabonská reformní smlouva – 2007/2008/2009, krácející „ve šlépějích“ SÚE)*)
- **vnitrostátní** právo a **evropské** právo:
  - jejich vztah se odvíjí od poměru vnitrostátního práva a v důsledku LRS posilujícího práva **komunitárního;**
    - díky komunitární supranacionalitě evropského práva a jeho přednosti (primátu) před vnitrostátním právem bude toto právo podle povahy jeho sekundárních pramenů přímo aplikovatelné v členském státě;

VI.

Evropské **trestní** právo

- **Evropské trestní právo:**

- soubor norem (právních aktů) různé právní povahy (primární, sekundární), přijatých jak orgány členských států, tak orgány (institucemi) Evropské unie s legislativní pravomocí (původní i přenesenou);
- dotýkajících se vnitrostátních (národních) trestněprávních systémů členských států EU, nebo směřujících k postupnému vytváření trestněprávního systému samotné EU, a to (i) supranacionální povahy;
- zahrnujících reakci na činy soudně trestné (trestné činy), tj. činy kriminální povahy;
- **dělí se** na:

- **Trestní právo evropské (vnitrostátní, evropeizované)(TPE):**
  - je kategorií národní (vnitrostátní), tedy výsledek procesu
    - **nikoliv „poevropštění“** (tj. v nadsázce řečeno „znásilnění“ národního práva... právem evropským ..., k němuž snadno může dojít, popř. dochází i pouhým „opisováním“ či přepisováním sekundárních pramenů (unijního) práva do vnitrostátních obecně závazných právních aktů členského státu)
      - např. doslovné převzetí rámcového rozhodnutí do transformačního a implementačního vnitrostátního zákona ...
    - **nýbrž výsledek procesu „evropeizace“** národních trestních práv členských států EU, tzn. jejich vertikální harmonizace s komunitárním právem ES, jakož i horizontální harmonizace s unijním právem EU, včetně vzájemné harmonizace trestních práv členských států, zohledňující specifika národních trestních práv;
      - např. rámcové rozhodnutí Rady EU **o boji proti terorismu** č. 2002/475/JVV a § 311 TrZ obsahující skutkovou podstatu trestného činu „teroristického útoku“, transponovanou a implementovanou do TPH ČR zákonem č. 537/2004 Sb. z.
      - např. rámcové rozhodnutí Rady EU **o evropském zatýkacím rozkazu** a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy č. 2002/584/JVV a § 403 a n. tr. ř., ve znění transpoziční a implementační novely č. 539/2004, č. 457/2008 Sb.

- **Evropské právo trestní (supranacionální) (EPT):**
  - mělo by být (bude) samostatnou, a to *nadstátní, nadnárodní (supranacionální)* kategorií, tzn. výsledkem
    - právo tvorby unijních institucí; tu je ovšem třeba podtrhnout, že nikoliv nezávislé na vlivu trestněprávních tradic, principů atd. členských států Unie ;
      - např. „de lege lata“ nahrazení trestněprávní unijní ochrany životního prostředí namísto cestou rámcového rozhodnutí REU, směrnicí ... (viz shora)
      - „de lege ferenda“ viz už přístupy SÚE – tendence ke komunitarizaci ...
        - např. podle čl. III-270 odst. 1 písm. a) SÚE měl stanovit *evropský zákon* (obdoba dnešního *nařízení*) opatření, která mají za cíl stanovit pravidla a postupy pro zajištění uznávání všech forem rozsudků ... v celé Unii;
        - v tomtéž v zásadě pokračuje LRS;
- **Vztahy:**
- obě „trestní práva“ Evropy (TPE a EPT) se k sobě chovají *podobně*, jako „*trestní právo mezinárodní*“ a „*mezinárodní právo trestní*“
- tu i tam jde o citlivý problém nedotknutelnosti či omezeného vzdání se suverenity členského státu v otázce trestní jurisdikce ...

***Některé projekty v oblasti evropského
trestního práva***

- **Corpus Juris – 2000 (CJ)**
- Vznik a krátká historie
- CJ obsahuje trestněprávní úpravu na ochranu **finančních zájmů EU**;
- CJ jak normový soubor je pouze návrhem, který (dosud) **není platný**;
- první verze z r. **1997** se stala předmětem diskusí a úvah mezi teoretiky a praxí z celé Evropy;
- 4. – 6. března **1999** (Trier) evropské kolokvium: „Corpus Juris jako základ evropského trestního práva.“
- dosaženo shody o základních principech, jež jsou charakteristické pro všechny evropské trestněprávní systémy;
- následovala verze z roku 1999 - **2000** (Florence)

• Základní zásady CJ 2000

- tradiční principy (základní zásady) trestního práva hmotného a trestního práva procesního jsou uvedeny v bodu I CJ:
- zásady *zákazu retroaktivity* a *zákazu analogie legis* (k tíži pachatele);
- zásada *criminalia sunt restringenda* (trestní zákony se vykládají restriktivně);
- zásady *individuální trestní odpovědnosti* a zásada *proporcionality trestů*;
- zásada *práva na (zákonného) soudce* (princip soudní záruky);
- nové principy CJ:
- zásada *ne bis in idem* v kontextu evropského principu teritoriality;
- zásada *kontradiktornosti trestního řízení*;
- zásada *trestní odpovědnosti právnických osob*;

- **Evropská ústavní smlouva – 2004/2005 (SÚE)**
- **Vznik a krátká historie**
  - budoucí základní (ústavní) právní dokument Evropské unie, přijatý mezivládní konferencí v červnu roku 2004;
  - v případě jeho platnosti **by nahradil** bývalé zakládající smlouvy (*Smlouva o založení Evropského společenství /Římská smlouva/* I. pilíř komunitární /volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu/, **1958 – SES**, ve znění všech změn a doplňků; *Smlouva o Evropské unii /Maastricht/* II. pilíř mezivládní /společná zahraniční a bezpečnostní politika/, III. pilíř mezivládní /policejní a soudní spolupráce v trestních věcech/, **1993 – SEU**, ve znění změn a doplňků /**Amsterdam – 1999, Nice - 2003**);
  - zakládal **právní subjektivitu EU**, která koordinuje politiky členských států a vykonává komunitárním způsobem pravomoci, které jí členské státy svěřují;
  - **SÚE neprošla požadovaným ratifikačním procesem, nenabyla tedy platnosti;**

- **Základní trestněprávní zásady SÚE**
- čl. I-5 odst. 2 - zásada **loajální spolupráce** Unie a členských států; trestněprávní rozměr této zásady může mít různé podoby; jako příklad lze uvést ustanovení SÚE o **sdílených pravomocích** (čl. I-14 odst. 2 písm. j));
- čl. I-9 odst. 3 - **obecné zásady práva** Unie, tvořené základními právy garantovanými Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách a též vyplývajícími z ústavních tradic společných členským státům EU;
- čl. I-11 odst. 1 - zásady **svěření pravomocí, subsidiarity a proporcionality** klíčové z trestněprávního hlediska;
- čl. I-12 odst. 2 - zásada **pravomoci sdílené**, způsob jejího výkonu členskými státy a Unií v prostoru svobody, bezpečnosti a práva;
- čl. III-257 odst. 3 - zásada **prevence trestné činnosti; koordinace a spolupráce mezi policejními a soudními orgány; zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech**, jakož i **sbližování předpisů trestního práva**, v případě nutnosti a ve vymezených oblastech; viz též čl. III-258, čl. III-272, čl. III-270 odst. 1, 2 a čl. III-27;
- čl. III-270 odst. 2 písm. a) - zásada **vzájemné přípustnost důkazů** mezi členskými státy, potřebná v nezbytném rozsahu pro usnadnění (zásady) vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech;

- Listina základních práv Unie:
  - čl. II-80 - zásada *rovnosti před zákonem*, zasahující jak do trestního práva *procesního*, tak i *hmotného*;
  - čl. II-64 - zásada *humánnosti trestů*;
  - čl. II-65 odst. 1, 2 - zásada *zákaz otroctví a nucené práce*;
  - čl. II-107 - zásada *účinné právní ochrany před soudem, tj. i trestním*, jakož i *spravedlivého trestního procesu*;
  - čl. II-108 - zásady *presumpce nevinny a práva na obhajobu*;
  - čl. II-109 odst. 1, 2 - zásady *nullum crimen nulla poena sine lege praevia* (žádný trestný čin, žádný trest bez předcházejícího zákona, zákaz retroaktivity k tíži pachatele), včetně *výjimek z nich*;
  - čl. II-109 odst. 3 - zásada *přiměřenosti* výše trestu *trestnému činu*;
  - čl. II-110 - zásada *ne bis in idem* (zákaz dvojího trestního stíhání nebo potrestání za stejný trestný čin, za nějž byl již pachatel v Unii odsouzen nebo osvobozen);